

ВИХОВАННЯ У СТУДЕНТІВ-СТОМАТОЛОГІВ НАВИЧОК САМОСТІЙНОГО НАВЧАННЯ – ЯКІСНА ПЕРЕДУМОВА ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Т. І. Матвійків

Івано-Франківський національний медичний університет; кафедра терапевтичної стоматології; 76001, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2; e-mail: matwey1980@yahoo.com

В статті розглянуто особливості самостійної роботи студентів (СРС), при вивченні курсу терапевтичної стоматології в контексті формування в Україні системи громадського здоров'я. Доведено, що СРС при опануванні навчальної дисципліни є однією з найбільш ефективних форм навчання, дякуючи якій студенти краще засвоюють кожен модуль дисципліни. Відзначено роль викладача, який допомагає студентам подолати труднощі при виконанні СРС. Проаналізовано складові цієї діяльності, а саме: студенти повинні навчитися виділяти пізнавальні завдання, вибирати способи їх вирішення, виконувати операції контролю за правильністю вирішення проблемних ситуацій, удосконалювати навички реалізації теоретичних знань, як на усвідомленій, так і на інтуїтивній основі, тобто розвивати клінічне мислення.

Ключові слова: громадське здоров'я, терапевтична стоматологія, самостійна робота студентів, клінічне мислення.

Вступ. Одним із пріоритетів роботи МОЗ України є побудова системи громадського здоров'я, тобто системи, яка досліджує стан здоров'я населення у взаємозв'язку з чинниками життя, якістю і доступністю медичної допомоги та розробляє рекомендації з усунення шкідливого впливу чинників і вдосконалення медичного обслуговування.

Отже, сьогоднішні студенти стоматологічного факультету Івано-Франківського національного університету – це майбутні фахівці сфери громадського здоров'я, яким доведеться працювати в нових соціально-економічних умовах, де зростає значущість здатності до самостійного прийняття необхідних рішень і формування якостей, потрібних для участі в трудовому процесі, а також вміння критично оцінювати результати своєї діяльності.

Важливою передумовою ефективності виховного процесу медичного університету, і власне стоматологічного факультету, є керівна роль викладача-асистента, а також систематична, наполеглива, творча, самостійна праця студента.

Вимоги до підготовки спеціалістів стоматологічного профілю вимагають від викладачів постійної уваги до озброєння студентів уміннями і навичками самостійної роботи.

Основна частина. Спеціаліст системи громадського здоров'я – це вмілий організатор, людина високої культури, широкої ерудиції, здатна на практиці застосовувати набуті знання. Він уміє працювати з людьми, прислуховується до думки колег, критично оцінює досягнуте. Для того, щоб виконувати всі ці вимоги, студент, майбутній лікар-стоматолог, повинен глибоко, в повному обсязі опановувати програмовий матеріал. Та цього, як виявляється, мало. Треба навчитись весь час вдосконалювати свої знання, виробляти навички дослідника, формувати клінічне мислення, мати широкий тематичний кругозір. Без цього важко орієнтуватися в обсязі знань, який стає більшим у зростаючому потоці інформації. Процес навчання в медичному університеті дедалі більше спирається на самостійну, близьку до дослідницької, діяльність студентів.

Основна мета самостійної роботи – оптимізувати навчальний процес, привести у гармонійне співвідношення навчання і контроль якості знань, створити умови для самостійного оволодіння студентами професійними знаннями та набуття ними практичних навичок. Крім того, цей вид діяльності спонукає студентів до участі у науково-дослідницькій роботі [4].

Працювати самостійно потрібно з першого дня навчання, з першої лекції в університеті.

Під самостійною роботою студентів слід розуміти планову, систематичну, активну працю, спрямовану на свідоме, творче, міцне, глибоке засвоєння певної науки у процесі слухання лекції, роботи в бібліотеці, стоматологічному кабінеті чи клінічному залі, під час практично-орієнтованих занять, підготовці до складання ПМК тощо.

Самостійна робота забезпечує міцне засвоєння науки, виховує ініціативу, організованість, наполегливість, самостійність суджень, розвиває увагу та інтерес до науки.

Щоб навчитись успішно працювати самостійно, треба вміти раціонально планувати і розподіляти свій час, оволодівати навичками розумової праці.

Найголовнішу увагу слід звертати на роботу зі студентами першого курсу. З ними корисно провести ряд бесід з таких питань:

- як слухати і записувати лекції;
- як краще готуватись до практичних та семінарських занять;
- як планувати свою роботу;
- як знайти потрібну книжку в бібліотеці;

А також давати студентам кваліфіковані консультації. Однак, допомога викладачів у самостійній роботі студентів-медиків не дасть бажаних результатів, якщо вміння не стануть щоденними звичками.

Уміння вчитись і самостійно працювати – якість, необхідна протягом цілого життя.

Завдання виховання у студентів творчого підходу до навчання самостійності у роботі, поєднання навчання з підвищенням загальної

культури, прагнення вчитись – відповідальний обов'язок всього професорсько-викладацького складу університету.

Одним з основних засобів розвитку аналітичного, творчого, клінічного мислення повинна стати вміло організована самостійна робота студентів.

Нові обставини вимагають нових підходів до підготовки лікарів [1]. При аналізі недоліків якості медичної освіти у контексті впровадження засад Болонської декларації у вищій школі було показано, що студенти-стоматологи недостатньо працюють на стоматологічному обладнанні зі стоматологічним пацієнтом, погано оволодівають сучасними методами лікування та діагностики. В навчальний процес не впроваджуються принципи надання медичної допомоги на засадах доказової медицини [1].

Тому викладачі курсу терапевтичної стоматології, в навчальному процесі намагаються формувати інтерес у студентів до спеціальності лікаря-стоматолога, розширюють їхнє клінічне мислення, наближують до розуміння і правильної оцінки стану здоров'я ротової порожнини, кожного конкретного пацієнта.

Важливу роль при вивченні курсу терапевтичної стоматології, відведено розробці форм і методів оптимізації організації самостійної роботи студентів. Самостійна робота під керівництвом викладача-асистента на курсі проходить у формі ділової взаємодії на принципах гуманізму та толерантності, коли студент від нього отримує прямі вказівки та навчально-методичні рекомендації. Важливим елементом успішного виконання самостійної роботи є уміння студентів працювати з навчальною, науковою та методичною літературою та використовувати комп'ютерні технології. Перехід до модульної системи навчання дозволило стимулювати активну навчальну та творчу діяльність студента. Адже в системі ЕСТБ тільки від нього залежить кінцевий результат – засвоєння відповідної частини навчальної програми та його оцінка викладачем. Викладацьким складом кафедри терапевтичної стоматології, на офіційному Інтернет-сайті університету, створена web-сторінка дисципліни «Терапевтична стоматологія», де розміщені електронні версії текстів лекцій, методичних рекомендацій, тренувальних тестів, ситуаційних клінічних завдань для підготовки до підсумкового модульного контролю.

Самостійна робота студентів має дві форми – позааудиторну та аудиторну. Позааудиторна робота спрямовується викладачем-асистентом. З метою покращення її якості для студентів на початку семестру з кожної теми СРС подається список рекомендованої літератури, пропонуються методичні вказівки. Такий вид роботи дозволяє студентам використовувати знання на практиці, розширює і поглиблює ці знання, підвищує успішність студентів і їх зацікавленість до навчання, сприяє популяризації професії лікаря стоматолога.

Самостійна ж робота студентів в клінічному залі будується, в основному по таких напрямках: діагностика, вибір методу та засобів для лікування тієї чи іншої патології ротової порожнини, клінічне обговорення діагнозу в присутності викладача-асистента; вирішення клінічних завдань запропонованих викладачем-асистентом; тестовий контроль вихідного рівня знань.

Організація самостійної роботи студентів повинна сприяти розвитку клінічного мислення, що забезпечує найефективніше використання теоретичних знань та особистого досвіду для виконання діагностично-лікувальних маніпуляцій стосовно конкретного пацієнта [5]. З цією метою потрібно використовувати не тільки традиційні методи СРС, але і методи спрямовані на вирішення складних ситуаційних, клінічних завдань, особливо в поєднанні з унаочненням у формі мультимедійної презентації, фотоматеріалів, прицільних рентгенограм, панорамних знімків тощо, в тому числі і при самостійній роботі зі стоматологічним хворим. Важливим моментом заохочення студентів до виконання самостійної роботи є написання рефератів, блоксхем у яких матеріал подається графічно з урахуванням логічних зв'язків. Самостійна робота студента зараховується після перевірки її викладачем та співбесіди по виконаній роботі.

Особливе значення має індивідуально-дослідницька самостійна робота, яка дає можливість отримати відповідну кількість балів за реферативні повідомлення, які заслуховують на засіданнях студентського наукового гуртка та клінічні дослідження, результати яких представляють на студентських наукових конференціях університету та інших вузів України.

Взірцевим прикладом напрацювання кафедри терапевтичної стоматології, може слугувати, методична вказівка для самостійної позааудиторної роботи студентів 3-го курсу стоматологічного факультету, на тему: «Сучасні погляди на принципи препарування. Особливості препарування глибоких і атипичних каріозних порожнин. Реакція зуба на пломбування. Сучасні методи препарування каріозних порожнин (М.І-терапія, ART-терапія, тунельне препарування)».

Згідно цієї методичної рекомендації студент повинен чітко знати:

- етапи препарування каріозних порожнин;
- особливості використання інструментів, які застосовуються під час препарування каріозної порожнини;
- розрізняти елементи сформованої каріозної порожнини, та чітко дотримуватись вимог відносно основної каріозної порожнини і додаткової площадки;
- обґрунтувати класичні правила препарування каріозних порожнин різних класів за Блеком, та дотримуватись правил техніки безпеки при роботі з електроустаткуванням;

- етапи препарування каріозних порожнин та процеси, які відбуваються в зубі після його пломбування.

Крім цього студент повинен також вміти:

- обрати потрібний інструментарій для препарування каріозних порожнин;

- проводити препарування глибоких і атипових каріозних порожнин різних класів за Блемом (на фантомах) ;

- пломбувати каріозні порожнини різними пломбувальними матеріалами, та проводити диференційований підхід до вибору пломбувального матеріалу;

- грамотно і безпечно експлуатувати електроустаткування.

Основні питання теми стосуються:

1. Вимог відносно розкриття глибоких і атипових каріозних порожнин.

2. Вимог відносно розширення глибоких і атипових каріозних порожнин.

3. Вимог відносно некретомії глибоких і атипових каріозних порожнин.

4. Вимог відносно формування глибоких і атипових каріозних порожнин.

5. Процесів, які відбуваються в зубі після пломбування його пломбувальними матеріалами різних груп.

6. Сучасних методик препарування каріозних порожнин.

Оскільки вибір матеріалів і методів залишається за стоматологом, йому стають необхідні знання про результати сучасних досліджень в області взаємодії зуба з різними пломбувальними системами, які часто призводять до неоднозначної реакції тканин зуба на пломбування. Результати багатьох експериментальних і клінічних спостережень дозволили виявити, що накладання постійного або тимчасового матеріалу на дентин не призводить до хімічного подразнення пульпи. Навіть такі матеріали, як силікатні і композиційні, накладені на відкриту пульпу, не викликали серйозних ускладнень. Цитотоксичний ефект, який може ініціювати пломбувальний матеріал, не був більшим, ніж у випадках, коли пульпа покривалася гідроокисом кальцію.

Існує 4 джерела інфекції під пломбою:

1) мікроорганізми, які присутні в «змазаному» шарі;

2) мікроби, які забруднюють стінки порожнини після очищення і дезінфекції;

3) мікроби, які потрапляють з поверхні зуба в щілину (пролом) між стінкою порожнини і пломбою, яка виникає внаслідок полімеризаційної «усадки»;

4) багато мікроорганізмів, що утримуються в зовнішніх відділах дентинних трубочок під каріозним ураженням.

У звичній ситуації мікроорганізми прилипають до стінок порожнини після препарування. Спочатку може бути зовсім мало мікроорганізмів, але в сприятливих умовах вони швидко розмножуються, спочатку в «змазаному» шарі, а потім в щілині, яка розвивається в результаті полімеризаційної «усадки» пломбувального матеріалу. Ця щілина швидко заповнюється дентинною рідиною, і, таким чином, забезпечується сприятливе місце і поживне середовище для росту патогенних бактерій. Експериментальні дослідження показали, що мікроби розмножуються в 17 випадках з 20 після пломбування композитом. Немає підстав вважати, що ці матеріали (за незначним винятком) володіють достатнім антибактеріальним ефектом. Більше того, в процесі їх «усадки» формуються мікрощілини між пломбою і стінками порожнини, по яких мікроби проникають всередину з поверхні зуба.

Вже давно показано в експериментах, що ізотопи і інші молекули, які захоплюються зубною рідиною, можуть проникати з поверхні зуба в щілину між пломбою і стінками порожнини і через дентинні трубочки досягати пульпи. Навіть якщо мікроби не можуть проникати через дуже малі щілини, можливий вплив продуктів-токсинів, так зване «просочення» або крайова проникність пломби, погане її крайове прилягання.

Саме тому потрібне не тільки очищати порожнину, але і використовувати також базовий шар (ізоляційну прокладку). Прокладка знижує ризик гіперестезії і вторинного карієсу. Слід зазначити, що використовувати ізоляційні прокладки під композит, вкрай необхідно. Перспективною виявилася тут розробка бондингових систем, здатних замінити полімеризаційну «усадку», збільшуючи зв'язок пломбувального матеріалу з тканинами зуба і знижуючи можливість появи мікрощілин.

Викладачами кафедри терапевтичної стоматології ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет», розроблена орієнтовна карта самостійної роботи з літературою, яка ставить за мету досягти таких основних завдань, а саме вивчити, за допомогою фахових літературних джерел, основні можливі помилки і ускладнення що виникають на етапі препарування каріозної порожнини. Чітко орієнтуватись в етапах препарування каріозних порожнин та сучасних принципах препарування каріозних порожнин. Достеменно знати особливості вибору стоматологічного інструментарію на різних етапах препарування каріозних порожнин. Усвідомити вимоги і правила роботи із стоматологічним устаткуванням і інструментарієм на етапах лікування.

На кінцевому етапі, методична рекомендація передбачає окремо виділені питання для самоконтролю:

1. В чому полягає принцип «біологічної доцільності»?
2. В чому полягає принцип «технічної раціональності»?
3. Які Ви знаєте карієспротекторні властивості сучасних пломбувальних матеріалів
4. Назвіть переваги сучасних пломбувальних матеріалів?

5. Що таке «Адгезивна техніка»?
6. Що означає поняття ART-терапія?
7. Що означає поняття MI-терапія?
8. В яких клінічних випадках використовується тунельна техніка препарування?

Відповівши на них, студент самостійно оцінить свій рівень знань по цій темі.

Висновки. Отже, самостійна робота студентів за вимогами кредитно-трансферної системи навчання забезпечує міцне засвоєння науки, виховує ініціативу, організованість, наполегливість, самостійність суджень, сприяє підвищенню якості навчання, мотивації до надбання студентами професійно орієнтованих знань і практичних навичок.

Щоб навчитись успішно працювати самостійно, треба вміти раціонально планувати і розподіляти свій час, оволодівати навичками розумової праці, а для цього, на нашу думку, реформування вищої медичної освіти згідно з Болонською конвенцією вимагає значного збільшення матеріальних витрат на переоснащення навчальної бази та відкорегування практичної сторони навчання, яке б сприяло становленню кваліфікованого фахівця.

Однак, не слід заради Болонського процесу ліквідувати ті позитивні надбання, яких було досягнуто професорсько-викладацьким складом кафедри терапевтичної стоматології Івано-Франківського національного медичного університету в минулі роки.

Література

1. Зубаренко О.В. Організація самостійної роботи студентів за умов модернізації медичної освіти / О.В. Зубаренко, Т.В. Соєва, О.О. Портнова // Матеріали навчально-наукової конференції “Інтеграція української медичної освіти в європейській та американській медичний простір”. – Тернопіль, 15-16 травня 2006 року. – С. 173-174.
2. Порхун О.І. Підходи в організації самостійної та позааудиторної роботи студентів / О.І. Порхун // Досвід впровадження Європейської кредитно-трансферної системи у вищих навчальних закладах Прикарпаття III-IV рівнів акредитації. Перша українсько-польська академія з медсестринства та реабілітології: Тези науково-методичної конференції з міжнародною участю. – Івано-Франківськ, 2016. – С. 59-60.
3. Педагогические основы самостоятельной работы студентов: пособие для преподавателей и студентов / под общ. Ред. О.Л. Жук. – Мн.: РИВШ, 2005. – 112 с.
4. Михайлюк В.М. Організація самостійної роботи студентів при вивченні ортодонції в Тернопільському медичному університеті імені І.Я. Горбачевського / В.М. Михайлюк // Медична освіта. – 2016. – №1. – С. 87-89

- 5.Гевкалюк Н.О. Мотивація студентів-стоматологів до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін / Н.О. Гевкалюк // Медична освіта. – 2016. – №1. – С. 19-21.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 23.12.2016 р.
Рекомендовано до друку д.м.н., професором Мізюком М.І.,
д.м.н., професором Кондратюком В.А. (м. Тернопіль)*

**EDUCATION OF STUDENTS-DENTISTS SKILLS
IN INDEPENDENT LEARNING – QUALITY PRECONDITION
CONSTRUCTION OF PUBLIC HEALTH**

T. I. Matviykviv

Ivano-Frankivsk National Medical University;

Department Therapeutic Stomatology;

76018, Ivano-Frankivsk, Galytska str., 2; e-mail: matwey1980@yahoo.com

The article describes the features of the independent student's work (IWS) during their educational process at the department of therapeutic dentistry within the context of the public health system of Ukraine. It is proved that the IWS is one of the most effective forms of education, thanks to which, the students are better prepared for each discipline module. The significant role of a teacher is noted. That helps students to overcome the most of difficulties in the performance of IWS. The components of such activity show, that students must learn how to allocate the cognitive tasks, choose appropriate solution and perform correctly when solving the tasks, as well as improve the skills on theoretical knowledge, which develops clinical thinking.

Keywords: *public health, therapeutic dentistry, independent student's work, clinical thinking.*